

הבדלה על הכוס פסוקים THAT INTRODUCE

The practice of reciting פסוקים before the הבדלה of ברכות is not found in סדר רב עמרם גאון nor in the סידור of רב סעדיה גאון. Instead we find in סדר רב עמרם גאון a prayer that includes verses that were to be recited after saying the הבדלה of ברכות but before drinking the wine:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר מוצאי שבת-אשבעית עלך פורה! שר שכחה שתסיר לב טפש ממני ותפיל יתיה על טוריא ועל רמתא בשם שמהתא קדישתא בשם ארמס ארימס ארטומימס אנסיסיאל ופתחאל. ונה מצא חן בעיני ה' ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו. ואומר שיר המעלות אשא עיני אל ההרים וכו'. ואומר בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ. ה' צב-אות עמנו משגב לנו א-להי יעקב סלה.

Translation: I enjoin you, Pura, the Angel of Forgetfulness, that you remove my foolish heart and you dispose of it in mountains and valleys . . . The verses: And Noah found favor in G-d's eyes and King David was successful in all his endeavors because G-d was with Him. And he says: Shir Ha'Ma'Alos . . . and he says: Bereishis Barah Elokim . . . Hashem Tzva'Os . . .

א-להינו וא-להי אבותינו החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים אלינו לשלום השוכים מכל חטא ומוצל מכל דבר עון. וחנונים רעה והשכל מאתך. ותשמיענו בהם ששון ושמחה. ולא תעלה קנאתנו על לב אדם ולא קנאת אדם על לבנו. ולא תעלה שנאתנו על לב אדם ולא שנאת אדם תעלה על לבנו. וכל היועץ עלינו רעה בטלו ובטל עצתו. כאמור ה' הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים. רבות מחשבות בלב איש וגו'. עצת ה' לעולם תעמוד מחשבות לבו וגו'.

Translation: G-d and G-d of our ancestors, may the six upcoming work days be peaceful, free from all sin and transgression, purified from all iniquity, trespass and wickedness. Be the source for us of knowledge and understanding. Cause us to hear tidings of joy and celebration. May we not envy others and may others not envy us. May we not bear hatred towards others and may others not bear hatred towards us. Guard against those who would encourage harm to come upon the Jewish People and cause those hearing that advice to ignore their counsel, as the verse relates: Hashem Haifar Atzas . . .

עוצו רעה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל. כי ה' צב-אות יעץ ומי יפר וידו הנטויה ומי ישיבנה. וכל היועץ עלינו רעה טובה קיימו וקיים עצתו. כאמור וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם, ברוך מפיר עצות רעות מעלינו ומעל עמו ישראל. ומקיים עלינו עצתו ועצתם של צדיקים לטובה. ברוך שלא עזבנו. כן ה' א-להינו אל יעזבנו ואל יטשנו ואל יכלימנו ואל יחפירנו לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ועם הצדיקים, נפטר בשלום. ושלום שלום יהיה עלינו. אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה. ושותה מלא לוגמיו ומטעים בני ביתו.

Translation: Utzu Aitzu . . . Ki Hashem . . . May anyone who puts forth a recommendation that is favorable to the Jewish People be blessed and that his advice be followed as it is written: V'Chanosi Es Asher Achon . . . Blessed is he who does not follow recommendations that could cause harm to the Jewish People and who follow the advice of the righteous which benefit the Jewish People. Blessed is He who has not abandoned the Jewish People.

1. Rabbi Yehuda Dovid Eisenstein on page 34 of his book: Otzar Yisroel Volume 6 describes this prayer as follows: מומן הנאונים נמצא להש בתפלה במוצאי שבת אחר המבדיל להועיל לזכרון ולהסיר השכחה. וזה נוסחו: אשבעית עלך פורה
Translation: Since the period of the Gaonim, an incantation has been part of the Motzei Shabbos prayers to assist in remembering and to combat forgetting. This is its wording: Ashbei'Echa . . .

May He continue to stand by us, to not burden us, to not humiliate us and to not persecute us, not in this world and not in the next world and like the righteous, may we die in peace. May peace be with us. Ertach V' Lo Efbad . . . He then drinks the full measure of wine and shares the wine with his family.

The source for the prayer: החל עלינו את ששת ימי המעשה appears to be the following:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ה' דף ט' טור ג' ה"ב – רבי ירמיה רבי זעירא בשם רב חייא בר אשי צריך לומר החל עלינו את הימים ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו לשלום. רבי אבא מוסף והשמיענו בהן ששון ושמחה. רבי חזקיה בשם רבי ירמיה הביננו ולמדינו.

Translation: Rabbi Yirmiya, Rabbi Zeira in the name of Rabbi Chiya, son of Ashi said: on Motzei Shabbos one must recite the prayer that begins: Ha'Chail Aleinu etc. Rabbi Abba adds the words: V'Hashmei'Ainu Bo'Hen Sasson V'Simcha. Rabbi Chizkiya in the name of Rabbi Yirmiya adds: Havei'Neinu V'Lamdeinu.

The מחזור ויטרי in commenting on this prayer appears to present conflicting practices. At first he writes:

מחזור ויטרי סימן קנ' – וקודם שיטעום אומ'. אשבעית עלך פותה שר של שכחה . . .

Translation: Before drinking from the wine he says: Ashbis Alach . . .

Then the מחזור ויטרי provides the following towards the end of the paragraph:

מחזור ויטרי סימן קנ' – קודם שיבדיל יגמור הכל כאשר כת'. הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת י-ה ה' ויהי לי לישועה. ושאתם מים בששון ממעיני הישועה: (אסתר ח') ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר: בשמחה נועדנו בבית הזה. קול ששון ושמחה ורווחה טובה והצלחה מרובה ורפואה שלימה וישועה קרובה ואהבה וחיבה עלינו בבית הזה. יהא אדיר בעזרינו סימן טוב בביתנו ויברכינו יוצרינו יוצר בפריה ורבייה ברוב כל סימן טוב. טוב סימן טוב יהיה לנו בכל. אנא שוכן שמים ברכינו בטוב כפלים ונייחדך בכל יום פעמים: שמחינו אזון מעודינו. שמחינו בטובך הדריכנו בישעך ברכינו טוב ומטיב; אתה גן עדן נטעת לעם אשר בחרת. שמחינו אדון מעוזינו שמחינו בטובך הדריכנו: ומבדיל:

Translation: Before reciting Havdalah, he should recite the following: Hinai Kail Yeshuasi . . . Oo'Shavtem Mayim . . . La'Yehudim . . . In joy we have gathered together in this house. May the sound of joy, happiness, comfort, great success, complete healing, and news of a speedy redemption, love, compassion be heard among those who reside in this house. May G-d be glorious in how He helps us. May there be good fortune in our home. May G-d, our Creator bless us with fruitfulness, that is positive. May good fortune be ours. Please G-d, bless us with twice as much goodness, and twice each day we will declare Your unity. Bring us joy, the One who hearkens to our requests. Bring us happiness through Your goodness; Lead us to our salvation. Bless us, the One who brings good and causes good. You planted Gan Eden in which to place the Nation that You chose. Bring us joy, the Master of joy; Bring us happiness through Your goodness. May You show us the way. And then he recites Havdalah.

The contradiction within the words of the מחזור ויטרי is explained by Rabbi Aryeh Frumkin in his commentary to סדר רב עמרם גאון as follows: At first the מחזור ויטרי is quoting the position of רב עמרם גאון and then the מחזור ויטרי is providing his own opinion. Whether this prayer and these verses should be recited after reciting the ברכות of הבדלה or before reciting the ברכות is contingent on whether you hold the position that this prayer and the verses create an impermissible pause between the ברכות of בורא פרי הנפץ and the tasting of the wine. Apparently

להבין את התפלה

מחזור ויטרי did not view the prayer and the verses as creating an impermissible pause but the רב עמרם גאון did. A similar issue is raised concerning the manner in which we perform the ברית מילה ceremony².

The historical development of this practice continued after the era of the מחזור ויטרי:

ספר מהרי"ל³ (מנהגים) הלכות שבת-נוהגים לומר בניגון כשעומדין להבדיל⁴. הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת י-ה ה' ויהי לי לישועה, ושאתם מים בששון ממעיני הישועה. ואותו המבדיל מתחיל ואומר: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. בא"י א-להינו מלך העולם בורא פרי הגפן. בא"י א-להינו מלך העולם בורא מיני⁵ בשמים. בא"י א-להינו מלך העולם בורא מאורי האש. בא"י א-להינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה, בא"י המבדיל בין קודש לחול.

Translation: It is customary to recite with a tune the following when we recite Havdalah: the verse: Hinai Kail Yeshuasi . . . Oo'Sha'Avtem Mayim B'Sason . . . Then the one reciting Havdalah begins and says: La'Yehudim Haysa Ora . . . Baruch Ata . . .

Ashkenazim follow the practice as described by the מהרי"ל and no longer recite the prayer that begins: החל עלינו but do recite verses prior to reciting the הברכה of הבדלה. Sephardim, on the other hand, continue the practice of רב עמרם גאון of reciting the prayer of החל עלינו and verses, albeit with some changes, but do so prior to reciting the ברכות of הבדלה.

A review of the נוסחאות reveals a practice in which additional verses were said prior to reciting the הברכה of הבדלה:

סידור חיבור ברכות⁶ – ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא (תהלים פרק קטז, יג), שאו ידכם קדש וברכו את ה' (תהלים פרק קלד, ב), אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא (תהלים פרק קיח, כה), בא-להים נעשה חיל והוא יבוס צרינו (תהלים פרק ס, יד), כך צרינו ננגח בשמך נבוס קמינו (תהלים פרק מד, ו):

Translation: La'Yehudim . . . Through G-d we shall do bravely; for He is the one who will trample down our enemies (Tehillim 60, 14). Through You we will push down our enemies; through Your name we will trample down those who rise up against us (Tehillim 44, 6).

Not everyone agreed that the order of the verses as we recite them is correct:

2. שו"ת יביע אומר חלק ז – יורה דעה סימן כג'.

3. MAHARIL-Maharil (Rabbi Jacob ben Moses Moellin) was born in Mainz, Germany, ca. 1360, but studied in Austria. He founded a yeshivah in Mainz in 1387 after his father's death, and soon became recognized as the spiritual leader of Ashkenazic Jewry. His students, too, were noted as outstanding rabbis. Halachic questions were sent to him from throughout Europe. Maharil was active in communal affairs and charities, and indeed his leadership was sorely needed during his times, a difficult period due to the Hussite wars. Maharil served as a cantor, and many of the melodies attributed to him were used in Mainz till modern times. Maharil's customs and decisions serve as a major source for Ashkenazic halachic practice to this very day. Maharil's works include a responsa collection and a book including his customs, decisions and interpretations (Minhagei Maharil). Maharil died in Worms in 1427. (Bar Ilan Digital Library).

4. Notice that the first two verses were to be sung by all those present.

5. Notice that he provides for the ברכה of בורא מיני בשמים instead of עצי בשמים.

6. A compilation of Italian ritual practices of the 12th Century.

לבוש אורח חיים סימן רצו' סעיף א'—ונוהגין לומר קודם ברכת היין דהבדלה שבבית, הנה א—ל ישועתי וגו' (ישעיה יב, ב), כוס ישועות אשא וגו' (תהלים קטו, יג), ליהודים היתה אורה וגו' (אסתר ה, טז). ולולי המנהג מפורסם כל כך, הייתי אומר שטוב יותר לומר ראשונה כוס ישועות אשא, ואח"כ הנה אל ישועתי, ואח"כ ליהודים היתה אורה, כי היה נראה לי המנהג באלו הפסוקים שהם כולם לסימן ברכה, והם כנגד השלשה ברכות הראשונות של הבדלה, דהיינו כוס ישועות אשא כנגד ברכת הכוס שהוא בורא פרי הגפן. והנה אל ישועתי וגו' כנגד ברכת הבשמים שבאים להשיב הנפש יתירה שהיתה בשבת כמו שיתבאר בסימן שאחר זה, כי עליו שייך לומר הנה א—ל ישועתי, וגו', שיבטח בו יתברך שיושיעהו בהשבת הנפש בצירוף שאר ישועות אשר יבטח בו יתברך, ופסוק ליהודים היתה אורה כנגד ברכת הנר, אלא שהעולם נוהגין לומר כוס ישועות לאחר הנה א—ל ישועתי, ויש סומכין אותו לברכת בורא פרי הגפן. וג"ל לנהוג ולומר בלחש כשלוקחים הכוס בידו כוס ישועות אשא וגו', ואחר כך יתחיל בקול רם הנה אל ישועתי וגו', ואחר כך ליהודים היתה אורה ג"כ בלחש, ומדלג כוס ישועות שכבר אמרו, או יאמרנו אחר ליהודים לסומכו לברכת הכוס ג"כ פעם שנית.

Translation: It is our custom to say before reciting the Bracha over the wine of Havdalah at home, the following verses: Hinai Kail Yeshuasi etc., Kos Yeshuos Esa, etc., La'Yebudim Haysa Ora, etc. If not for the fact that the custom has become so entrenched, I would recommend that we change the order and begin with the verse: Kos Yeshuos Esa, etc., then the verse: Hinai Kail Yeshuasi etc. and finally, the verse: La'Yebudim Haysa Ora, etc. It appears to me that we recite these verses as a prayer for good fortune and that each of the verses corresponds to one the three opening Brachos of Havdalah: i.e. the verse: Kos Yeshuos Esa, etc. corresponds to the Bracha of Borei Pri Ha'Gafen; the verse: Hinai Kail Yeshuasi etc. corresponds to the Bracha of Borei Minai Besamim. The purpose of smelling the spices is to revive the soul that has just lost its extra component that it was granted on Shabbos, as I will explain in the next section. It is appropriate to recite the verse: Hinai Kail Yeshuasi etc. in conjunction with smelling the spices because the verse represents the concept that G-d promised that He would save the Jewish People by returning their souls to them and He would do so in a way that combined all the types of rescues that G-d had promised the Jewish People. The verse: La'Yebudim Haysa Ora, etc. corresponds to the Bracha over the candle. Nevertheless, the practice we follow is to recite the verse: Kos Yeshuos Esa, etc., after the verse: Hinai Kail Yeshuasi etc. because that verse appears to correspond to the Bracha of Borei Prei Ha'Gafen. I think that it would be preferable to begin Havdalah by reciting quietly the verse: Kos Yeshuos Esa upon taking the cup of wine and to then say out loud: Hinai Kail Yeshuasi etc. The verse: La'Yebudim Haysa Ora, etc. should then be recited quietly. Skip the verse: Kos Yeshuos Esa because it has already been said or recite it after saying the verse: La'Yebudim Haysa Ora in order to link it with the Bracha over the cup of wine even though he is saying it a second time.

The first three ברכות that we recite as part of הבדלה each contain the word: בורא. The reason for this wording is explained as follows:

ספר אבודרהם סדר מוצאי שבת—ותמצא שאנו מזכירין במוצאי שבת ג' בריאות: בורא פרי הגפן, בורא עצי בשמים, בורא מאורי האש. והם כנגד שלש בריאות שבפסוק (בראשית א', כז) ויברא א—להים את האדם בצלמו בצלם א—להים ברא אותו וזכר ונקבה ברא אותם.

Translation: Notice that in the Brachos we recite as part of Havdalah on Motzei Shabbos we refer to three creations: Borei Pri Ha'Gafen, Borei Atzei Besamim and Borei M'Orei Ha'Aish. Each corresponds to one of the references to the word: "create in the verse: G-d created man in His own image, in the image of G-d, G-d created him; male and female He created them.

SUPPLEMENT

לְחֵשׁ

This week's newsletter includes a reference to an unusual practice described in סדר רב עמרם גאון of reciting an incantation as part of the הברלה מצוה. The practice of לְחֵשׁ is explained by Rabbi Yehuda Dovid Eisenstein on pages 33-34 of his book: אוצר ישראל חלק ו', annexed hereto. Of particular interest is the following:

במקום שיש לחוש לאמונה זרה אסרו חכמים להשתמש בלחשים וביחוד מעת החלו המינים והמאמינים בישו להשתמש ברפואת הלחשים על ידי אמירת פסוקים מתנ"ך.

Translation: When circumstances led our Sages to be concerned that the incantations would be used for inappropriate religious purposes, our Sages prohibited the use of incantations particularly from the time when heretics and the followers of Jesus began using incantations that were based on verses from Tanach for healing purposes.

Query: Could this misuse of verses from תנ"ך have led our Sages to institute the rule we discussed in Newsletter 8-17:

אין אומר ברכה פסוק.

לדברי רבי חנינא כמין תיבה פרוצה, היינו בשוליים
 חזק ודפנות זקופים בצד הארוך ופתוח למעלה כמו ה'
 מהופך (L). ור' יוחנן אמר כמין ספינת רוקדת, שהיו
 דפני החלות משופעים צרים מלמטה והולכים ומתרחבים
 למעלה כמו השוליים של הספינה. אורך החלות עשרה
 טפחים ורחבן חמשה טפחים וקרנותיהם שבע אצבעות
 (שם צ"ו.), ועובה של הרפנות טפח (פסחים ל"ז).
 הכתן היה עורך את לחם הפנים ביום השבת, ובערב
 שבת הבא נכנס ושומט הקנים ונותן לארכו של שלחן.
 כי אין סדרו הקנים או נמילחן רוחה את השבת, וכשבת
 סדר הלחם החרש במקום הישן ולמצאי שבת נותן
 הקנים בין כל לחם ולחם במשפטן (שם ע"ר ש"י).
 הלבונה נקמרת בשבת כשמשלקין אותה, והיא "לזכרון"
 ללחם שעל ידה הוא נזכר, כקומץ שהיא אוזרה למנחה.
 לחם הפנים הישן נאכל ע"י הכהנים במקום קדוש, מחצה
 לכ"ג ומחצה לכהנים (יומא י"ז:). אמרו במשנה, "כי
 מעולם לא נמצא פסול בלחם הפנים" (אבות פ"ה).
 ודרש ר"ל "על השלחן המהור" מלמד שמגביהין אותו
 לפני עולי רגלים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום
 "סלוקו כסדורו", ראמר ריב"ל גם גדול נעשה בלחם
 הפנים כסדורו כך סלוקו שנאמר לשום לחם חם ביום
 הלקחו (ש"א כ"א ד' חגיגה כ"ז:). אבל בתוספות
 פירשו סדרו כך סלוקו שהיה רך ולא חם ממש. ומה
 שנתנו לרוד את לחם הפנים שאסור לזרים, תרצו
 בגמרא כי בברחו אז מפני שאול אחוהו בולמוס ומסוכן
 היה (יומא צ"ה). מלאכת לחם הפנים היתה חכמה
 ואומנות יתרה, ולא רבים מהכהנים הבינו לעשות הלחם.
 האומנות הזאת היתה מסורה וחתומה בידי "בית גרמו"
 שחורישו סוד אפיית הלחם לבניהם אחריהם, ולא רצו
 ללמד מעשה לחם הפנים לאחרים, והיו החכמים
 מזכירין את בית גרמו לגנאי בשביל זה (יומא ל"ח.).
 [מעם מצות לחם הפנים] הרמב"ם יאמר כי ענין
 לחם הפנים לא נתבאר לו ולא יכול לעמוד על מעמו
 ונמוקו (מורה ח"ג פ' ל"ב). בעל העקדה (שער כ"ח
 ומ"ט) הרלב"ג (פ' תרומה) והרמ"א בספרו תורת העולה
 (ח"א פכ"ב) ימצאו רמזים בזה להישר דרכנו בחיים
 ולהפנות לבנו לה'. ואפשר לומר ע"ד הרמב"ם בענין
 הקרבנות כי נתנו לצרף את הבריות ולהרחיקם מעבודה
 זרה, ולפי שהעמים הקדמונים ערכו לגד שלחן כדי שיאכל
 ממזונותיהם וישתח מנסכיהם, לכן צונו ה' להניח את
 לחם הפנים לאכילה לכהנים, להראות שאין אכילה
 זתית לאלהי ישראל. והיו סגביהין השלחן להראות
 לעם שלא חסר מהלחם כלום ונשארו במו שהונחו ורק
 הכהנים אכלו את הלחם.

צ. ל.

לחש (לחשים): דבור כחשאי ובלאט, בקול רטמה
 דקה, כדרך החוכרים חבר ומנחשים. חמכשפים היו
 משמשים בלחשים כדי לעודד הכישוף ע"י שדים
 ודוחות רעות, וגם הרוצים להחליש כת הכישוף ולחסירו

היו מלחשים, ולרוב הוראת לחש על ביטול הכישוף,
 וגם לרפואה לאיזה מחלות ובפרט לעין הרע. אשר לא
 ישמע לקול מלחשים (תהלים ג"ח). שלום בן הלחש
 (נחמיה ג'), נבון לחש (ישעיה ג'), אך חז"ל דרשו נבון
 לחש על ת"ח שמסורין לו דברי תורה שנתנו בלחש
 (חגיגה י"ד). בתלמוד נזכרים לחשים שונים המיונים
 בסגנונם וחכונתם. חז"ל הבינו בלחשים לחסיר הכישוף,
 נגד המטרוניתא הרומית, ומצינו: דב הסדא ורבה בר
 רב הונא הוון קא אזלי בארבא (ספינה) אמרו לחו החיא
 מטרוניתא אותבן בהדיכו ולא אותבו. אמרה איהי
 מילתא אסרתח לארבא. אמרו אינהו מילתא שרייהא
 (שבת פ"א); בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר
 מילתא ומלא נפשיה שיחנא וכיבא (כדי שימאס
 בעיניה). עברא היא מילתא ואיחסי (קדושין ל"ט:).
 ר' אליעזר בן הורקנוס חיה שונה שלש מאות חלכות
 (כשופים) בנמיעת קישואין וכו'. פעם אחת היה מהלך
 עם ר"ע ובקש ר"ע ממנו ללמוד בנמיעת קישואין. אמר
 לו דבר אחד ונתקבצו כולן למקום אחד וכו' (סנהדרין
 ס"ח.). הלחש היה מורכב לרוב במלים שוות בתחלתן
 או בסופן ומסיימות בצלצול נעים או בהרמים, אע"פ
 שאין להן שום משמעות, כמו הלחש לקרחת: סס
 מסייא, כס כסייה, שרלאי וארמלאין וכו' בוך בויך,
 בזבויך ססמזיך, במוך כמיך וכו' (שבת ס"ג). ופירש"י
 שאין לו משמעות אלא כך הוא הלחש. השותח מים
 בלילי רביעיות ובלילי שבתות הוא סכנה, ומאי תקנתיה?
 וכו' אימי איזדהר משברירי שברירי ברירי רירי ירי די
 וכו' (פסחים ק"ב.). בלחשים אחרים יש איזה משמעות
 בהוראת המלים אך נעלם מאתנו הכוונה הרצויה, כמו:
 על הנפנה נלקביו אמרו, "אל תשב ותמשמש" ואי אנשי
 (שבת) ויתב ואח"כ משמש מאי תקנתיה? כי קאי
 לימא הכי: לא לי, לא לי, לא תהום ולא תחתים, לא
 הני ולא מהני, לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשא
 (ברכות ס"ב.). על אשתא (קדחת) בת יומא לישקול
 זוזא וכו' ולימא ליה מעונך עלי ומעונאי עלך וכו'
 וליזיל לנהרא ולימא ליה נהרא נהרא אחפן כחא דמיא
 לאורחא דאיכלע לי (שבת ס"ו.). על הרוסת בפסת
 אמרו שאינו מצוה, ומשום מאי מייתי לח? משום קפא
 (ארס שבו) וכו'. אדהכי והכי נימא הכי: קפא קפא
 דכירנא לך ולשב בנתיך ולחמני כלתך (פסחים קמ"ז).
 האי מאן דמיבעית וכו' לימא הכי: עיזא דבי מבחי
 שמינא מינאי (מגילת ג'). כנראה התירו חז"ל הלחשים
 האלה כדי להפסיק דעתו של המתירא ודואג מן יכולע
 לו, ולבן התירו לחשים בשבת על נחשים ועקרבים
 (אע"פ שרפואה אסורה במקום שאין סכנה) כדי שלא
 תמרוף דעתו עליו, ואע"פ שאין בהם ממש (רמב"ם
 ע"ז פ"א, ש"ע א"ח סי' שבי"ח, י"ד סי' קע"ט). ועל
 לחש על עין הרע אמרו: כל איתנא דידעח מילחוש
 לעינא תיתי הלחוש (ירוש' סוטה פ"א מ"ז ע"ד). אמנם
 במקום שיש לחוש לאסונה וזה אסרו חכמים להשתמש

בקצו ארץ ישמעו אליו בני ישראל ועשו ככל אשר צוה ה' את משה ואת הורני הורני וההוראות על פיו מהיום שלשים שנה (מה יוכיח די רופי כי למ"ף חבר ספרו בשנת 1244). ועבשו בדורנו זה קמו פתאים בתכלית פתיות וחסרון הבנה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח השגתם וכו'. ומרוב הבתי ואהבתי חשקי להחזיק במעוז האמת ולהמשיך אחרי דעות הרמב"ם ז"ל וכוונתו הכללית מלאני לבי אני חול וכו' נער מבני נלות ירושלם אשר בספרד וכו' לחבר חבור ענינים הנפלאים שיערתי לדבר בהם כפי מעט השגתי וכו'.

[ספריו] ספדי ר"י למ"ף הנודעים לנו הם: א) "שער השמים", ע"ד ספר המורה להרמב"ם. והלקו לארבעה שערים; ב) "צוור המור", כולל י"א פרקים בענינים שונים, וחבדי לכבוד הנשיא מודרוס, וכנראה הוא ר' מודרוס בעל אוצר הכבוד (נרפס ע"י יעלינעק בכרם חסד ח"ט; ג) "גנוזי חסלק", באור סודות מעשה בראשית ע"פ יסודות חכמת המכע (נרפס ע"י הנ"ל בכוכבי יצחק חוברות כ"ח ואילך); ד) "רב פעלים", כולל מ"ח מאמרים שונים ג"כ בחכמות המכע הפילוסופיות (שם חוברת כ"ח מעמד 7 והלאה); ה) "אגרת התשובה" ש"ת בעניני המחקר הפילוסופי, קצת ממנו נרפס בכרם חסד חוברת ד'; ו) ס' "צורת עולם" וכו' כ"ז פרקים (ותכן שהוא ס' צורת הארץ ברשימת אוצרות חיים סי' 818; ז) "פירוש על קהלת", ע"ד הפשט נוסח אל המושכל והחכמה המבטית (לדברי די רופי נרפס בלא רשימת המקום והזמן); ח) "פירוש על ס' איוב" (כ"י). ונמצא שם חכם ר' יצחק בן למ"ף מאוחר ממנו הרבה, ושואל מר' צמח דוראן על ס' פרקי ס' צורת העולם לר"י בן למ"ף הקודם, ור' צמח משיב ומפרש לו (ע"י שו"ת יבין ונתעז סי' קל"ח). למ"ף בא לירושלם בשנת 1290 ומת שם.

ביבליוגרפיה: פין, כנסת ישראל 824, ב. ס.

ליאון (Lyon, Lyons): עיר בצרפת. היהודים ישבו בליאון וסביבותיה עוד במאות הראשונות. במאה החמישית צוה האפיפיור וויקטור על הארכיבישוף מויני שלא לחגוג הפסח בזמן אחד עם היהודים. במאה התשיעית ישבו היהודים בליאון בשכונת מיוחדת כרגלי הנבעה פורווייער (Fourvier) ורחוב אחד משם נקרא גם עתה "רחוב היהודים" (Rue Juferie). היהודים היו אז תחת חסות המלך לאז ליריבונייר והמלכה יודית אשר נמו להם חסד, לסורת רוח הבישוף אנובארד שהיה שונאי ישראל. במאה ה"ג, כאשר ברח האפיפיור אינצינטיס הרביעי ומצא מנוחה במקום ממשלת הארכיבישוף בליאון, חרע מצב היהודים, כי האפיפיור בראש המועצה (Council) שנאמנה בליאון בשנת 1245 התאונן על החקירות שבין היהודים והנוצרים והתאמץ להפסיד ביניהם ולהכביד עליו על היהודים, ויצו שישאו על בנייהם מלאי עגול מצבע מיוחד כדי להכירם שחם

בלחשים. וביחוד מעת החלו חמינים והמאמינים בישו להשתמש ברפואות הלחשים ע"י אמירת פסוקים מתנ"ך. כמו ולחש ליה בשמיה דישו (ויקרא פ"ט, במדבר רבה פ"ט). ובשעת הלחש היו מפיחים בפייהם על החולה או על חככה ורוקקים על הארץ, להראות שהם מסירים המחלה או הכאב חודקין אותו לארץ. וכן נהגין עתה הלוחשים על עין חרע (ע"ע). חרקה בעצמה לא נאסרה אך אסר להזכיר שם שמים על חרקה. ובמשנה אמרו הלוחש על חככה ואומר כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עלך כי אני ה' רופאיך אין לו חלק לעזיב (סנהדרין צ'). רב ורבי חנינא אמרו אפילו פסוק שאין בו שם שמים אסור, אפילו הפסוק ננע צרעת או ויקרא אל משה (שם ק"א). זמן הנאונים נמצא לחש בתפלה במצאי שבת אחר המבדיל להועיל לזכרון ולהסיר השכחה, וה נוסחו: אשבעית עלך פורתה (או פורה) שר שכחה שתסיר לב ממש מסני ותפיל יתיה על מוריא ועל רמתא בשם שמחתא קדישתא בשם ארטס ארטס ארטיטיס אנסיים יאל ותתאל, ואחיב אוטר פסוקים ותפלות (סדר ר' עמרם 31). ע"ע אברקדברא; אחיות עינים; אמונה מפלה; דרכי אמורי; כשוף; סגולות; עין הרע; שדים.

ביבליוגרפיה: ראבין, מעשה העתועים שער ה"ב; שולמאן בספר השנה של מאקאלאו ח"ב תרס"א צד 167.

לפירה (לאטירה), יצחק בן אברהם, י': פיוסוף ומקובל. חי במולדת ספרד במאה ה"ג. הוא חבר ספרים הרבה בחקירת הדת ע"ד הקבלה. חריב"ש מהלל את ספרי למ"ף וכפרם ספרו, "שער השמים" שהוא נכבד מאד ומדבר בו כפי המושכל והחקירה הפילוסופית אבל מבטל דעותיהם כמה שהם נגד תורתנו, "החכם הזה נראה שראה הרבה בפילוסופיא והיה עם זה תוריי וחסיד". לדעת חריב"ש שיבת למ"ף בקבלה ארות עשרת ספירות שונה משסת הרמב"ן והנמשכים אחריו, ונראה בעיני חריב"ש כי למ"ף ברה השיטה שלו מלכו ומשכלו בלי קבלה (ע"י יעלינעק בכרם חסד ח"ט 154 והלאה). ר' יהודה חיים מחבר מנחת יהודה על מערכות השמים, כתב עליו לאמר: "החכם האלהי ר' יצחק בן למ"ף אשר חבר השמים העולם (ר"ל "שער השמים" ו"צורת העולם") יצרו חסד וס' גנוזי חסלק דבריו בהם יקרים טפנינים. אבל בדברים הנתועים לחכמת הקבלה רגלו אחת בפנים ורגלו אחת מבחוץ (פילוסופיא), לכן קצהו תראה וכלו לא תראה". למ"ף חיח מעריץ שם הרמב"ם וספריו, ואומר עליו (בהקדמתו לס' שער השמים): עד שעמד הרמב"ם לסוף שבע מאות וחיי"ת שנים אחר חבור התלמוד יצא כצאת השמש בבבורתו ועמד הרע בעם ה' ותכן ופעל חבדי כללי אחד וכו' וששם החבור הזה